

TEMA BROJA: LOCIRATI, UHAPSITI, PREDATI

KOLIKO SRBIJU KOŠTA PREKID PREGOVORA O PRIDRUŽIVANJU

DUŽE ODLAGANJE - SKUPLJA CENA

Biljana Stepanović *novinar B92 i „Ekonomista“*

Nije u pitanju samo zaostajanje za razvijenim svetom već mogućnost dodatnog pritiska - sankcijama

Ni posle 1. oktobra pregovori o pridruživanju sa Evropskom unijom nisu nastavljani jer Ratko Mladić nije isporučen Haškom tribunalu i u ovom trenutku krajnje je neizvesno dokle će ta, po Srbiju krajnje nepovoljna situacija, trajati. Kada su pregovori obustavljeni, ekonomski analitičari govorili su da u slučaju njihovog brzog obnavljanja srpska ekonomija i građani neće pretrpeti nikakve posledice. Međutim, sada se već može govoriti o posledicama koje će izazvati neisporučivanje haških optuženika i računati koliko će Srbiju to na duži rok da košta.

U ovom trenutku ne postoji ni približna analiza kolika je finansijska šteta koju će Srbija pretrpeti, ili koju već počinje da trpi zato što je (privremeno?) skrenuta sa koloseka ka Evropskoj uniji. Konkretno posledice još nisu nastupile, a ni štete se ne pokazuju odmah, već su one dugoročne.

Prema rečima Mihaila Crnobrnje, saradnika Ekonomskog instituta u Beogradu, efekti odlaganja pregovora sa EU zavisice isključivo od toga koliko dugo će taj prekid trajati. "Što duže vremena prođe do ispunjavanja obaveze prema Hagu, to će efekti biti lošiji". Posledice mogu biti dvojake: da Srbija nastavi da gubi vreme u svom priključivanju razvijenim zemljama, ali i da ponovo iskusi neku vrstu sankcija, koje bi poslužile kao dodatni pritisak.

"Čelnici iz EU mogu da dođu do zaključka da bi trebalo pojačati pritisak na Srbiju, pošto je očigledno da ih nismo ozbiljno shvatili. Kada je reč o trgovinskom režimu, u dogledno vreme ne bi trebalo da bude negativnih efekata, s obzirom na već uspostavljene poslovne odnose. To je, međutim, izrazito loš signal svima koji planiraju da uđu na naše tržište. Mi smo zemlja u kojoj su institucije slabe, pravna regulativa loša, a uz sve to se vodi nacionalistička, a ne proevropska politika", kaže Crnobrnja.

Mada su ekonomski pokazatelji u ovom trenutku prilično dobri – inflacija je jednocifrena, dinar je stabilan, izvoz raste, kao i bruto društveni proizvod, a ni podaci o standardu ne pokazuju lošu sliku, to se zbog uslovno rečeno "izolacije" Srbije od evropskih tokova, može promeniti. Analitičari procenjuju da će odlaganje pregovora sa Evropskom unijom negativno uticati i na standard stanovništva - zbog smanjenog obima investicija, rasta kamata, povećanja inflacije, dodatnog rasta nezaposlenosti, jer će, po svemu sudeći, privatizacija nekih važnih preduzeća i dolazak investitora biti odloženi.

Božidar Đelić, predstavnik francuske «Kredi agrikol» banke za istočnu Evropu, slaže se da u slučaju relativno kratkotrajnog prekida pregovora o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, građani i privreda neće osetiti posledice zastoja u tom pregovaračkom procesu.

»Ako, međutim, taj prekid bude potrajao, kako vreme bude odmicalo, negativne posledice biće sve izraženije. Problem je što naša zemlja funkcioniše samo pod pritiskom i nije u stanju da izvrši svoje obaveze ukoliko najpre ne bude kažnjena. A činjenica je da investitori, prilikom odlučivanja da li će ući na tržište, najpre gledaju dokle se stiglo u procesu priključenja EU i kakav je rejting zemlje u međunarodnim finansijskim organizacijama i na tržištu kapitala. Osim prekida u pridruživanju zajednici evropskih zemalja, nemamo ni novi aranžman sa MMF-om, što bi bio svojevrsni garant nekakve ekonomske sigurnosti. To sve ne šalje dobre signale investitorima koji mogu da izaberu druge zemlje za svoje poslove», kaže Đelić.

On smatra da će prekid pregovora sa EU naterati investitore da razmisle da li da odustanu od planiranih ulaganja, ili da ulaze na tržište koje nosi mnogo veći rizik nego što su mislili. "Srbija je turbulentna zemlja i niko nam ne veruje na reč", podseća Đelić.

Pojedini ekonomisti smatraju da će se prekid pregovora sa EU sigurno negativno odraziti na dinamiku privatizacije velikih sistema, jer može da pokoleba potencijalne strateške partnere. Ali, ono što će predstavljati veći problem, jeste privatizacija manjih preduzeća koja i u dosadašnjim okolnostima teško pronalaze kupce.

I Milan Kovačević, konsultant za strana ulaganja, kaže da ključnu ulogu igra vremenski faktor, odnosno

koliko dugo će Vlada odugovlačiti sa ispunjenjem obaveze prema Haškom tribunalu, imajući u vidu izjave evropskih čelnika da će čim bude ispunjena ta obaveza, pregovori o pridruživanju biti nastavljeni.

Da li će SAD nastaviti da pružaju finansijsku podršku i da li će MMF da sklopi novi aranžman sa nama, u ovim okolnostima otvoreno je pitanje. Kako vreme bude odmicalo, broj sankcija EU prema Srbiji će se sasvim sigurno povećavati. Realno je očekivati da će nam biti usraćeni povoljni krediti, donacije», smatra Kovačević.

On napominje da je već povećano interesovanje investitora šta se događa u Srbiji, da li će Vlada opstati, koja bi politička struja mogla biti njen naslednik. Uzmimo primer američke finansijske pomoći, koja doduše nije velika, ali predstavlja snažan signal potencijalnim investitorima, kaže Kovačević.

Američki ambasador u Srbiji Majkl Polt je posle suspenzije pregovora sa EU rekao da Amerika neće ukinuti Srbiji pomoć koja je već odobrena, ali je pitanje da li će to važiti i dalje.

Do 2012. godine, do kada Srbija želi da uđe u Evropsku uniju, mora da se ispravi niz slabosti u srpskoj ekonomiji, pre svega kroz razvoj malih i srednjih preduzeća i privatizaciju, izjavio je američki ambasador u Beogradu Majkl Polt.

Kada je reč o privatizaciji velikih sistema poput, recimo, Naftne industrije Srbije, ekonomisti podsećaju da je i Miloševićev režim prodao Telekom u veoma nepovoljnim okolnostima. To su preduzeća koja će uvek naći kupca, ali pitanje je cena koja može da se postigne. Treba podsetiti da u zemlji sa visokim političkim rizikom prodajna cena tih kompanija opada. Suspenzija pregovora sa EU će u mnogo većoj meri uticati na privatizaciju malih preduzeća, koja neće moći da pronađu kupce.

Privrednici i predstavnici međunarodnih institucija za sada ne postavljaju previše pitanja, kažu u Privrednoj komori Srbije. Međutim, ako se zastoj nastavi, ljudi će početi da se javljaju, da postavljaju pitanja i odlažu posete. Ima i poslova koji su sklopljeni ili su pred sklapanjem dok se računalo da će Srbija normalno nastaviti svoj put ka EU. Ako se to ne dogodi, sav kapital stečen dobro vođenim pregovorima počće da se topi.

Ekonomisti upozoravaju da će, u tom slučaju i neki već zaključeni poslovi biti dovedeni u pitanje. Takvu ocenu dao je i guverner Narodne banke Srbije Radovan Jelašić, koji je rekao da prekid pregovora na duži rok može imati "negativne posledice na priliv stranih investicija i saradnju sa međunarodnim finansijskim organizacijama".

Šefica vladine kancelarije za pridruživanje EU Tanja Mišćević kaže da poremećaj u procesu stabilizacije i pridruživanja nije uticao na utvrđeni kalendar sastanaka Unapređenog stalnog dijaloga. Pored toga, i ostali oblici saradnje sa Komisijom, poput programa TAIEX i TWINNING, normalno se odvijaju, tvrdi Mišćević.

Sredstva koja su za period od 2007.-2013. godine namenjena zemljama Zapadnog Balkana iznose oko deset milijardi evra. "IPA je nov mehanizam koji će zameniti CARDS program. Od nas se više ne očekuje da nam EU kaže šta je za nas dobro, nego da mi kažemo za šta su nam sredstva potrebna i da to obrazložimo. Nakon programiranja IPA u narednom periodu znaće se koliko koja zemlja dobija. Procena o tome na koliko novca bi mogla Srbija da računa u slučaju nastavka pridruživanja EU, kreće se od 150 do 180 miliona evra godišnje.